

Κατά την τελευταία δεκαετία η κυπριακή οικονομία έχει υποστεί μια σειρά κρίσεων και εξωτερικών κραδασμών, με αφετηρία την χρηματοπιστωτική κρίση του 2013 και σε συνέχεια την παγκόσμια υγειονομική κρίση και πρόσφατα τις οικονομικές επιπτώσεις του πολέμου στην Ουκρανία. Η Κυβέρνηση για αντιμετώπιση της χρηματοπιστωτικής κρίσης απέδωσε προτεραιότητα σε μέτρα για δημοσιονομική εξυγίανση και την επίτευξη και διατήρηση μακροοικονομικής και χρηματοπιστωτικής σταθερότητας καθώς και στην προώθηση μεταρρυθμίσεων για την ενδυνάμωση του θεσμικού πλαισίου και της οικονομίας με στόχο την διοικητική αναβάθμιση του κράτους και την ενίσχυση ικανότητας της χώρας για βιώσιμη ανάπτυξη. Στη συνέχεια έμφαση αποδόθηκε στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας του κορωνοϊού με τη θωράκιση του συστήματος υγείας, την στήριξη των ευπαθών ομάδων του πληθυσμού και τον μετριασμό των επιπτώσεων στις επιχειρήσεις και τους εργαζόμενους. Παράλληλα, προωθήθηκε η επίσπευση των απαιτούμενων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων, θέτοντας τα θεμέλια για ενίσχυση της ανθεκτικότητας και των προοπτικών της οικονομίας για μακροχρόνια βιώσιμη ανάπτυξη, μέσα από τη διασφάλιση συνθηκών πράσινης και ψηφιακής μετάβασης και κοινωνικής και εδαφικής συνοχής.

Οι πιο πάνω πολιτικές οδήγησαν στην έξοδο από την κρίση, επανάφεραν την οικονομία σε τροχιά ανάπτυξης ξεπερνώντας το προ της πανδημίας ύψος του ΑΕΠ το 2021, το πρωτογενές δημοσιονομικό ισοζύγιο έγινε εκ νέου θετικό και το δημοσιονομικό χρέος τέθηκε σε καθοδική πορεία. Επιτεύχθηκε σημαντική μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, ενώ έχει αρχίσει η μερική διαφοροποίηση της οικονομίας με την ανάπτυξη νέων τομέων/υπο-τομέων οικονομικής δραστηριότητας. Στην παρούσα περίοδο η Κυβέρνηση λαμβάνει πρόσθετα μέτρα για απάμβλυνση των επιπτώσεων του πολέμου στην Ουκρανία, ιδιαίτερα όσον αφορά τον τομέα της ενέργειας και τον πληθωρισμό, με επικέντρωση στις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού.

Παρά την επιτυχή αντιμετώπιση των διαδοχικών κρίσεων, την ευελιξία που έχει επιδειχθεί και την σημαντική πρόοδο, μέσα από τις πρόσφατες κρίσεις έχει διαπιστωθεί ακόμη περισσότερο η ανάγκη για ολοκλήρωση των προσπαθειών του κράτους για σφαιρική αντιμετώπιση των προκλήσεων και των μακροχρόνιων διαρθρωτικών αδυναμιών της οικονομίας, με στόχο την ενδυνάμωση της ανθεκτικότητας της σε εξωτερικές κρίσεις και την ενίσχυση των δυνατοτήτων της για αειφόρο μακροπρόθεσμη ανάπτυξη.

Ανάμεσα στις βασικότερες προκλήσεις της κυπριακής οικονομίας, όπως αυτές επισημαίνονται και στις αξιολογήσεις της ΕΕ για την Κύπρο, περιλαμβάνονται οι μακροοικονομικές ανισοσκελίες, συγκεκριμένα το ψηλό δημόσιο και ιδιωτικό χρέος, το υψηλό επίπεδο των μη εξυπηρετούμενων δανείων σε σχέση με τα άλλα κράτη-μέλη της ΕΕ παρά τη σημαντική διαχρονική μείωση τους, η συγκέντρωση της οικονομικής δραστηριότητας σε σχετικά μικρό αριθμό τομέων παρά τη μερική διαφοροποίηση που επιτεύχθηκε τα τελευταία χρόνια, οι μεγάλες επενδυτικές ανάγκες στους τομείς της πράσινης οικονομίας και του ψηφιακού μετασχηματισμού και τα σχετικά χαμηλά επίπεδα παραγωγικότητας. Προκλήσεις παραμένουν όσον αφορά τους τομείς της δημόσιας διοίκησης, της αποδοτικότητας του δικαστικού συστήματος, και της πάταξης της διαφθοράς, που πέραν της πρώτιστης σημασίας τους για τους πολίτες και την ευνομία του κράτους, επηρεάζουν αρνητικά το επιχειρηματικό περιβάλλον και τις επενδύσεις. Σημαντική είναι και η ανάγκη για περαιτέρω βελτίωση των αποτελεσμάτων του εκπαιδευτικού συστήματος και για καλύτερη διασύνδεση της εκπαίδευσης και κατάρτισης με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας. Κρίσιμη βαρύτητα όπως κατέδειξε και η κρίση από τον πόλεμο στην Ουκρανία έχει και η ανάγκη για προώθηση ενεργειακής ασφάλειας μέσω της διαφοροποίησης των πηγών ενέργειας. Πρόκληση συνεχίζει να αποτελεί και η ανάγκη περαιτέρω θωράκισης της ποιότητας, βέλτιστης διαχείρισης και δημοσιονομικής βιωσιμότητας του συστήματος υγείας, καθώς και η διασφάλιση των βέλτιστων συνθηκών διαβίωσης των πολιτών.

Στο πιο πάνω πλαίσιο, καθίσταται ιδιαίτερα σημαντική η επίσπευση και ενίσχυση συντονισμένων προσπαθειών για περαιτέρω βελτίωση των συνθηκών σταθερότητας, ανταγωνιστικότητας και

ανθεκτικότητας της οικονομίας, στη βάση ενός νέου ολοκληρωμένου και μακροχρόνιου μοντέλου βιώσιμης ανάπτυξης.

Τις προσπάθειες της κυβέρνησης για τον μετριασμό και την αντιμετώπιση των οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων της πανδημίας, συνδράμει η χρηματοδοτική στήριξη της ΕΕ, μέσα από το Πολυετές Δημοσιονομικό Πλαίσιο (ΠΔΠ) για τη νέα προγραμματική περίοδο 2021-2027. Η αποτελεσματική αξιοποίηση των χρηματοδοτικών ευκαιριών που παρέχει το ΠΔΠ, μέσα από τις εθνικές κατανομές των επιμέρους Ταμείων και Χρηματοδοτικών Μηχανισμών, όσο και μέσα από τη συμμετοχή της Κύπρου στα ανταγωνιστικά προγράμματα της ΕΕ, θα είναι καταλυτικής σημασίας στο πλαίσιο της αναπτυξιακής και μεταρρυθμιστικής ατζέντας της κυβέρνησης για την επόμενη τριετία, αλλά και μετέπειτα.

Ειδικότερα στο πλαίσιο του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, θα προωθηθούν σημαντικές μεταρρυθμίσεις και επενδύσεις που συνολικά στοχεύουν στην αλλαγή του μοντέλου ανάπτυξης της κυπριακής οικονομίας, με τρόπο που να συνάδει με τους μακροπρόθεσμους στόχους για την κυπριακή οικονομία, όπως αυτοί τίθενται στη νέα μακροπρόθεσμη στρατηγική ανάπτυξης και ανταγωνιστικότητας.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΕΠΙΔΙΩΞΕΙΣ

Για την αντιμετώπιση των προκλήσεων της κυπριακής οικονομίας, είναι απαραίτητο όπως τα Στρατηγικά Σχέδια των Κρατικών Υπηρεσιών και ο Κρατικός Προϋπολογισμός, αντικατοπτρίζουν τις στρατηγικές κατευθύνσεις της κυβέρνησης, όπως αυτές έχουν καθοριστεί στη βάση των προγραμματικών δηλώσεων του Προέδρου της Δημοκρατίας και έχουν στη συνέχεια επικαιροποιηθεί, ώστε να λαμβάνουν υπόψη τις διαφοροποιημένες ανάγκες και προτεραιότητες της χώρας, κυρίως όπως αυτές έχουν διαμορφωθεί μέσα από τις πρόσφατες υγειονομικές και γεωπολιτικές εξελίξεις, τις συστάσεις και δεσμεύσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας έναντι της ΕΕ, καθώς και έναντι των Ηνωμένων Εθνών (ΗΕ) σε σχέση με τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης. Οι στρατηγικές προτεραιότητες ευθυγραμμίζονται με τις κατευθύνσεις της Στρατηγικής για τη Μακροπρόθεσμη Ανάπτυξη της Κυπριακής Οικονομίας αλλά και τις διαπιστώσεις της 2^{ης} Έκθεσης Ανταγωνιστικότητας¹ που έχουν εκπονηθεί από το Συμβούλιο Οικονομίας και Ανταγωνιστικότητας Κύπρου.

Ειδικότερα, σημειώνεται ότι, παράλληλα με τις προτεραιότητες που καθορίζονται σε εθνικό επίπεδο, οι μεσοπρόθεσμες στρατηγικές κατευθύνσεις αντικατοπτρίζουν τις προτεραιότητες που τίθενται για την Κύπρο σε ευρωπαϊκό επίπεδο βάσει των ειδικών Ανά Χώρα Συστάσεων, με στόχο την αντιμετώπιση των κύριων προκλήσεων που εντοπίζονται από την ΕΕ για την Κύπρο στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου. Οι εν λόγω προκλήσεις και συστάσεις αποτέλεσαν βασική παράμετρο στην ετοιμασία του εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΣΑΑ) για την περίοδο 2021-2026. Παράλληλα, μέσω της διασύνδεσης πλέον του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου και της Πολιτικής Συνοχής της ΕΕ, οι εν λόγω συστάσεις λαμβάνονται υπόψη και στη διαμόρφωση των στόχων και προτεραιοτήτων του Προγράμματος ΘΑΛΕΙΑ, το οποίο θα υλοποιηθεί με τη στήριξη των Ταμείων της Πολιτικής Συνοχής για την περίοδο 2021-2027.

Η Στρατηγική για τη βιώσιμη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη της κυπριακής οικονομίας στοχεύει στο να καταστεί η χώρα μας ένα διεθνές πρότυπο στη βάση μιας ακμάζουσας και ανθεκτικής οικονομίας, με υψηλό επίπεδο ανταγωνιστικότητας, αυξημένη παραγωγικότητα και εξαγωγικό προσανατολισμό, σε συνδυασμό με μια δίκαιη και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνία, μια σύγχρονη και αποδοτική δημόσια διοίκηση και ένα διαφανές και αποτελεσματικό κράτος δικαίου. Αξιοποιώντας και ενισχύοντας τα υφιστάμενα συγκριτικά πλεονεκτήματα της κυπριακής οικονομίας και αναπτύσσοντας νέα, η εν λόγω

¹Η 2^η Έκθεση Ανταγωνιστικότητας ολοκληρώθηκε τον Δεκέμβριο του 2021.

στρατηγική έχει διαμορφωθεί στη βάση νέου αναπτυξιακού οράματος 2035, το οποίο προνοεί τη μετατροπή της Κύπρου σε αειφόρο επιχειρηματικό και εμπορικό κέντρο της Ευρώπης, με ταυτόχρονη διαφοροποίηση και διεύρυνση της παραγωγικής βάσης, με τρόπο που να διασφαλίζει μακροχρόνια βιώσιμη ανάπτυξη. Η ανάπτυξη και αξιοποίηση τεχνολογίας αιχμής, καθώς και η προώθηση της περιβαλλοντικής αειφορίας, αποτελούν βασικές παραμέτρους στις επιμέρους πτυχές του οράματος 2035, αναδεικνύοντας το υψηλό επίπεδο φιλοδοξίας σε ότι αφορά στις μελλοντικές επιδόσεις της χώρας μας ως προς την πράσινη και την ψηφιακή μετάβαση. Οι στρατηγικές επιδιώξεις της μακροχρόνιας στρατηγικής με τις οποίες ευθυγραμμίζονται οι στόχοι και προτεραιότητες του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, αντικατοπτρίζονται σε όλους σχεδόν τους άξονες πολιτικής του ΣΑΑ, μέσα από μία σειρά επενδύσεων και μεταρρυθμίσεων σε τομείς που αναδεικνύονται ως βασικοί μοχλοί για μακροχρόνια βιώσιμη ανάπτυξη.

Σημαντική είναι και η επικέντρωση των στρατηγικών κατευθύνσεων στις απαραίτητες πολιτικές και δράσεις για την υλοποίηση των δεσμεύσεων που έχει λάβει η Κυπριακή Δημοκρατία για συμβολή στην επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης της Ατζέντας 2030 των ΗΕ, λαμβάνοντας υπόψη τις προτεραιότητες και αντίστοιχες δεσμεύσεις σε συγκεκριμένους τομείς, όπως αυτές καταγράφονται στις Εθελοντικές Εκθέσεις Προόδου της Κύπρου για την εφαρμογή της Ατζέντας 2030².

Στη βάση των πιο πάνω, η παρούσα Δήλωση Κυβερνητικής Στρατηγικής θέτει τις πιο κάτω βασικές στρατηγικές κατευθύνσεις και προτεραιότητες, οι οποίες θα διέπουν την κατανομή των πόρων του Προϋπολογισμού για την περίοδο 2022-2024:

Γενικό στόχο αποτελεί η υλοποίηση διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και δημόσιων επενδύσεων, μέσα στις δημοσιονομικές δυνατότητες του κράτους, έτσι ώστε να ολοκληρωθεί η μετάβαση σε ένα νέο μοντέλο ανάπτυξης, να διασφαλιστεί η μακροοικονομική σταθερότητα, η ανταγωνιστικότητα και ανθεκτικότητα της κυπριακής οικονομίας, με απώτερο στόχο την δημιουργία ικανοποιητικών επιπέδων απασχόλησης και βιώσιμης μακροπρόθεσμα ανάπτυξης μέσα σε συνθήκες κοινωνικής και εδαφικής συνοχής. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα σε έργα και επενδύσεις, κίνητρα και δράσεις που μπορούν να υποβοηθήσουν την δραστηριοποίηση των επιχειρήσεων, οδηγώντας στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης, καθώς και σε μέτρα κοινωνικής προστασίας. Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί σε οριζόντιες μεταρρυθμίσεις, πολιτικές και μέτρα για την προώθηση των ιδιωτικών επενδύσεων, την αποτελεσματικότερη και πιο ευέλικτη λειτουργία της οικονομίας και την βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Σε συνέχεια της ψήφισης των νομοθεσιών για τη μεταρρύθμιση της δημόσιας διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης, θα πρέπει να προωθηθεί η άμεση υλοποίησή τους. Άλλες σημαντικές μεταρρυθμίσεις που πρέπει να ολοκληρωθούν αφορούν στην εκπαίδευση και την βελτίωση της διασύνδεσης της με την αγορά εργασίας, στο δικαστικό σύστημα, καθώς και στην πάταξη της διαφθοράς. Καταλυτικής σημασίας είναι η ενίσχυση της οικονομίας μέσα από την επίσπευση του ψηφιακού μετασχηματισμού και της καινοτομίας τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα. Κομβικό σημείο αποτελεί η ενίσχυση της πράσινης οικονομίας, με έμφαση στον τομέα της ενέργειας. Υψίστης προτεραιότητας είναι η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, τόσο από τις μεταφορές και τις ρυπογόνες βιομηχανίες, όσο και από τον πρωτογενή και άλλους τομείς της οικονομίας, λαμβανομένου υπόψη του διαχρονικά ανοδικού επιπέδου φιλοδοξίας σε επίπεδο ΕΕ, ως προς τους κλιματικούς στόχους. Η διαφοροποίηση των πηγών ενέργειας, περιλαμβανομένης και της αξιοποίησης του φυσικού αερίου, με στόχο την ενεργειακή ασφάλεια και η λήξη της ενεργειακής απομόνωσης της Κύπρου αποτελούν προτεραιότητα. Η διεύρυνση και περαιτέρω διαφοροποίηση της οικονομίας μέσω της αξιοποίησης και ενίσχυσης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας και της ανάπτυξης νέων τομέων/υποτομέων οικονομικής δραστηριότητας είναι απαραίτητη προκειμένου να αυξηθεί η αυτάρκεια της οικονομίας και η ανθεκτικότητά της σε εξωτερικούς κραδασμούς. Σημαντική είναι και η αξιοποίηση των νέων ευκαιριών που αναδεικνύονται μέσα από την ανάπτυξη της κυκλικής οικονομίας και τις ευρωπαϊκές πρωτοβουλίες για μια δίκαιη και χωρίς αποκλεισμούς μετάβαση σε

²Η 1^η Εθελοντική Έκθεση Προόδου της Κύπρου υποβλήθηκε το 2017 και η 2^η Έκθεση τον Ιούνιο του 2021.

μα κλιματικά ουδέτερη οικονομία. Η περαιτέρω θωράκιση του εθνικού συστήματος υγείας με την ενδυνάμωση της ικανότητας αντιμετώπισης μελλοντικών κρίσεων αλλά και την διασφάλιση βέλτιστης διαχείρισης αποτελούν προϋποθέσεις για την παροχή ποιοτικών υπηρεσιών προς τους πολίτες αλλά και της βιωσιμότητας του συστήματος.

Οι πιο πάνω προτεραιότητες θα πρέπει να ληφθούν υπόψη στη διαμόρφωση των τριετών Στρατηγικών Σχεδίων των Υπουργείων και των άλλων κρατικών υπηρεσιών και στην υποβολή των προτάσεων για τον προϋπολογισμό του 2023. Σημειώνεται ειδικότερα ότι ο καταρτισμός του προϋπολογισμού θα πρέπει απαραίτητα να λαμβάνει υπόψη τις συγκεκριμένες δεσμεύσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας στο πλαίσιο του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας καθώς και τον προγραμματισμό των Ταμείων της Πολιτικής Συνοχής (συμπεριλαμβανομένου του Ταμείου Δίκαιης Μετάβασης) για την τριετία 2023-2025, τις συστάσεις της 2^{ης} Έκθεσης Ανταγωνιστικότητας, καθώς επίσης τα μέτρα για την υλοποίηση της Στρατηγικής για τη Βιώσιμη Μακροχρόνια Ανάπτυξη της Κυπριακής Οικονομίας.

Οι προτεραιότητες που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη για την ετοιμασία των τριετών Στρατηγικών Σχεδίων και του κρατικού προϋπολογισμού αφορούν πιο αναλυτικά στις ακόλουθες οριζόντιες και τομεακές πολιτικές:

Αποτελεσματική διοίκηση και κράτος δικαίου

Ο γενικός στόχος της πιο πάνω στρατηγικής κατεύθυνσης είναι η προώθηση του εκσυγχρονισμού του κράτους μέσω μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων που επικεντρώνονται στη **μεταρρύθμιση της δημόσιας υπηρεσίας, της τοπικής αυτοδιοίκησης και την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας του δικαστικού συστήματος**, προωθώντας ταυτόχρονα τη **διαφάνεια και την καταπολέμηση της διαφθοράς**.

Ειδικότερα, η αποτελεσματικότητα της διοίκησης θα πρέπει να διέλθει μέσα από την **ταχύτερη δυνατή υλοποίηση της μεταρρύθμισης της Δημόσιας Υπηρεσίας**. Η εν λόγω μεταρρύθμιση, η οποία εγκρίθηκε από την Βουλή των Αντιπροσώπων τον Ιανουάριο του τρέχοντος έτους, στοχεύει στο να καταστεί η δημόσια υπηρεσία πιο αποτελεσματική και αποδοτική και αποτελεί βασική προϋπόθεση για την ενίσχυση της δυνατότητας παροχής ποιοτικών υπηρεσιών προς τους πολίτες και τη στήριξη των επιχειρήσεων και εν γένει, της ανταγωνιστικότητας τους. Συγκεκριμένα, η μεταρρύθμιση θέτει ένα νέο εποπτικό πλαίσιο για την Επιτροπή Δημόσιας Υπηρεσίας, ένα πιο αξιοκρατικό σύστημα πλήρωσης θέσεων, ένα νέο σύστημα αξιολόγησης απόδοσης και ένα νέο πλαίσιο εξέτασης πειθαρχικών παραπτωμάτων.

Επιπρόσθετα, η πανδημία COVID-19 και τα μέτρα περιορισμού κατέδειξαν την επείγουσα ανάγκη ανάπτυξης κατάλληλων ψηφιακών λύσεων για δημόσιες υπηρεσίες, προωθώντας ευέλικτες ρυθμίσεις εργασίας. Ως εκ τούτου, η επιτάχυνση του ψηφιακού μετασχηματισμού και η αύξηση της επιχειρησιακής αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας της δημόσιας διοίκησης, μέσω της εφαρμογής ενός κεντρικού εργαλείου διαχείρισης ανθρώπινου δυναμικού και οικονομικής διαχείρισης και ελέγχου, που θα βοηθήσει στην ανάπτυξη νέων ψηφιακών δεξιοτήτων και ικανοτήτων, αποτελεί μια από τις σημαντικές προσκλήσεις και επιδιώξεις της Κυβέρνησης.

Σημαντική στο πλαίσιο αυτό είναι και η ολοκλήρωση της εφαρμογής του αναθεωρημένου Σχεδίου Δράσης για Βελτίωση του Ρυθμιστικού Πλαισίου 2019-2022, το οποίο στοχεύει στην περαιτέρω αναθεώρηση του νομοθετικού και κανονιστικού πλαισίου και απλοποίηση των διαδικασιών ώστε να ελαχιστοποιηθεί το διοικητικό κόστος και να διευκολυνθεί η επιχειρηματική δραστηριότητα και οι επενδύσεις.

Η **αναδιάρθρωση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης** βάσει της νέας νομοθεσίας που έχει εγκριθεί από τη Βουλή των Αντιπροσώπων, αποτελεί μια ακόμα σημαντική προτεραιότητα του κράτους για την αντιμετώπιση των αδυναμιών που αντιμετωπίζει το σημερινό κατακερματισμένο μοντέλο. Με γνώμονα την ενίσχυση της διοικητικής ικανότητας και της λογοδοσίας, την ενίσχυση των συνεργειών αναμεσα στις Αρχές Τοπικής Αυτοδιοίκησης και τις εξοικονομήσεις που θα προκύψουν ένεκα της αξιοποίησης των οικονομικών κλίμακας που θα αναπτυχθούν, η Τοπική Αυτοδιοίκηση θα είναι σε θέση να προσφέρει μεγαλύτερο εύρος υπηρεσιών με πιο αποδοτικό, αποτελεσματικό και ποιοτικό τρόπο, να ανταποκρίνεται άμεσα και με μειωμένο διοικητικό φόρτο στις ανάγκες του πολίτη και των επιχειρήσεων και να δημιουργεί ένα καλύτερο περιβάλλον για τους πολίτες.

Παρόλο που το Δικαστικό σύστημα χαρακτηρίζεται από ποιότητα, αξιοπιστία και αμεροληψία, αντιμετωπίζει διαρθρωτικά προβλήματα που έχουν οδηγήσει στη συσσώρευση μεγάλου αριθμού υποθέσεων που εκκρεμούν ενώπιον των Δικαστηρίων. Η ολοκλήρωση των μεταρρυθμίσεων σχετικά με τη **βελτίωση της αποδοτικότητας των διαδικασιών για απονομή δικαιοσύνης** αποτελεί υψηλή βραχυπρόθεσμη προτεραιότητα. Η αναδιοργάνωση και ο εκσυγχρονισμός των δικαστηρίων, η σύσταση εξειδικευμένων δικαστηρίων και η ίδρυση ενός νέου Εφετείου, η εκπαίδευση, αναβάθμιση και ενίσχυση του δικαστικού δυναμικού συμπεριλαμβανομένης της πρόσληψης νέων δικαστών, καθώς και η υλοποίηση του έργου για την ηλεκτρονική δικαιοσύνη, αποτελούν δράσεις προτεραιότητας για τη βελτίωση του δικαστικού συστήματος. Επιπλέον, η πρόσφατη έγκριση από το Ανώτατο Δικαστήριο των νέων Κανονισμών Πολιτικής Δικονομίας σε συνδυασμό με την εκπαίδευση των Δικαστών, Δικηγόρων και Δικαστικού προσωπικού σχετικά με τους νέους Κανονισμούς και τη νέα φιλοσοφία που συνδέεται με αυτούς, αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα βήματα της μεταρρύθμισης. Όλες οι πιο πάνω δράσεις θα βοηθήσουν στη βελτίωση του χρόνου εκδίκασης των υποθέσεων και στην ενίσχυση της εκτέλεσης δικαστικών αποφάσεων. Η επιτυχής εφαρμογή τους, όχι μόνο θα έχει ως αποτέλεσμα τη βελτίωση της απονομής της δικαιοσύνης στην Κύπρο, αλλά θα συμβάλει επίσης στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς της και στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων.

Η έλλειψη διαφάνειας και χρηστής διοίκησης και τα περιστατικά διαφθοράς αποτελούν σημαντικούς ανασταλτικούς παράγοντες για την επενδυτική δραστηριότητα και την ανάπτυξη κάθε οικονομίας. Θα πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στην επιτάχυνση της υλοποίησης της Εθνικής Στρατηγικής και του Σχεδίου Δράσης για **καταπολέμηση της διαφθοράς**, με ιδιαίτερα σημαντική τη δημιουργία Ανεξάρτητης Αρχής κατά της Διαφθοράς. Θα πρέπει επίσης να προωθηθεί η υλοποίηση των μέτρων της κυβέρνησης για πάταξη της διαφθοράς (Ιαν 2021) που βασίζονται στο τρίπτυχο κράτους δικαίου, διαφάνειας και λογοδοσίας και αφορούν σε τρεις κεντρικούς πυλώνες: (i) Πρόληψη, εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση (ii) Νομοθετικά μέτρα και (iii) Εποπτεία και αξιολόγηση κινδύνων. Υψηλή προτεραιότητα πρέπει να δοθεί στη ψήφιση/υλοποίηση των νομοσχεδίων σχετικά με τη σύσταση και λειτουργία της Ανεξάρτητης Αρχής κατά της Διαφθοράς, τη ρύθμιση του lobbying και θεμάτων ασυμβιβάστου, και την προστασία μαρτύρων που σχετίζονται με πράξεις διαφθοράς. Σημαντική είναι και η δημιουργία του Μητρώου Τελικών Δικαιούχων Ιδιοκτητών (Ultimate Beneficial Owners) για εταιρικά και άλλα νομικά πρόσωπα, μέτρο το οποίο θα βελτιώσει την εταιρική εμπιστοσύνη και διαφάνεια στην Κύπρο, καθιστώντας σαφές ποιος κατέχει και ποιος ελέγχει τις εταιρείες και άλλα νομικά πρόσωπα.

Ανθρώπινο δυναμικό - εκπαίδευση, κατάρτιση, δεξιότητες και αγορά εργασίας

Ο τομέας της παιδείας είναι καίριας σημασίας για την ανάπτυξη της οικονομίας και τη στήριξη της κοινωνίας. Το **εκπαιδευτικό σύστημα** της Κύπρου έχει τύχει σημαντικών μεταρρυθμίσεων τα τελευταία χρόνια, με στόχο τον εκσυγχρονισμό των παιδαγωγικών πολιτικών, την αναβάθμιση των δομών και τη βελτίωση των υποδομών. Εντούτοις, η πανδημία του COVID-19 έχει αναδείξει μία σειρά αδυναμιών και προκλήσεων που καθιστούν επιτακτική την ανάγκη για περαιτέρω εκσυγχρονισμό του

εκπαιδευτικού συστήματος, περιλαμβανομένης τόσο της ενίσχυσης των ψηφιακών δεξιοτήτων των μαθητών και εκπαιδευτικών, όσο και του ψηφιακού μετασχηματισμού των σχολικών μονάδων.

Έμφαση πρέπει να δοθεί στη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης και στη δημιουργία καλύτερης διασύνδεσης μεταξύ εκπαίδευσης και αγοράς εργασίας. Ο εκσυγχρονισμός των προγραμμάτων σπουδών τόσο της πρωτοβάθμιας όσο και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης – συμπεριλαμβανομένης και της τεχνικής εκπαίδευσης, η βελτίωση της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης, η επιτάχυνση του ψηφιακού μετασχηματισμού των σχολικών μονάδων και η ενίσχυση των ηλεκτρονικών δεξιοτήτων, η καθιέρωση ενός νέου συστήματος αξιολόγησης εκπαιδευτικών και σχολείων, η αντιμετώπιση του φαινομένου αντιστοιχίας δεξιοτήτων μεταξύ εκπαίδευσης και απασχόλησης, καθώς και η επέκταση της δωρεάν υποχρεωτικής προσχολικής εκπαίδευσης και η προώθηση της δια βίου μάθησης, αποτελούν βασικές εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις που προάγουν τη βελτίωση των αποτελεσμάτων των μαθητών.

Τα έκτακτα μέτρα που έλαβε η κυβέρνηση για τον μετριασμό των συνεπειών της υγειονομικής κρίσης πρώτιστο στόχο είχαν τη **διατήρηση της απασχόλησης**, που αποτελεί και την ύψιστη οριζόντια προτεραιότητα της κυβέρνησης. Ο προσανατολισμός στις Ενεργές Πολιτικές Απασχόλησης, περιλαμβανομένης της επιδότησης της εργασίας με στόχο την επίτευξη πλήρους και παραγωγικής απασχόλησης και την πρόσβαση σε αξιοπρεπή εργασία, αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της κοινωνικής πολιτικής του κράτους. Η εισαγωγή ευέλικτων μορφών εργασίας και ιδιαίτερα της τηλεργασίας αποκτά πλέον αυξημένη βαρύτητα βραχυπρόθεσμα, δεδομένων των εμπειριών αλλά και διδασμάτων από την πανδημία, καθώς και μεσοπρόθεσμα για σκοπούς διευκόλυνσης της συμμετοχής των γυναικών και άλλων ομάδων στην αγορά εργασίας. Όπως επισημαίνεται και στη 2^η Έκθεση Ανταγωνιστικότητας, η Κύπρος παρουσιάζει υψηλά ποσοστά ανεργίας των νέων (κάτω των 25 ετών), αλλά και ένα συγκριτικά υψηλό ποσοστό νέων που δεν βρίσκεται σε απασχόληση, εκπαίδευση ή κατάρτιση (NEET). Ιδιαίτερη σημασία πρέπει να δοθεί στους νέους, κυρίως τους NEET, αλλά και στους μεγαλύτερης ηλικίας μακροχρόνια ανέργους. Σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια αυτή θα διαδραματίσει ο εκσυγχρονισμός του Τμήματος Εργασίας και των Δημόσιων Υπηρεσιών Απασχόλησης ο οποίος θα επιτευχθεί μέσω της ενίσχυσης του ανθρώπινου δυναμικού και της διοικητικής και τεχνικής ικανότητας, της προώθησης δραστηριοτήτων για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας στην παροχή υπηρεσιών, καθώς και της ενίσχυσης για την προσέγγιση και υποστήριξη της ενεργοποίησης στα νεαρά άτομα. Η προσπάθεια κατάρτισης των ανέργων σε επαγγέλματα που ανταποκρίνονται στις ανάγκες της αγοράς εργασίας, στοχεύοντας παράλληλα στην πλήρη αξιοποίηση ευρωπαϊκών κονδυλίων που διατίθενται για το σκοπό αυτό, αποτελεί προτεραιότητα. Σημαντική είναι επίσης η παροχή Σχεδίων χορηγιών/κινήτρων εργοδότησης των ανέργων. Προτεραιότητα πολιτικής συνεχίζει να αποτελεί η προστασία των δικαιωμάτων των εργαζομένων, η εξάλειψη της αδήλωτης εργασίας, καθώς και η κατοχύρωση της αξιοπρεπούς απασχόλησης.

Ψηφιακός Μετασχηματισμός

Ο ψηφιακός μετασχηματισμός αποτελεί βασική συνιστώσα στις προσπάθειες ενίσχυσης της ανθεκτικότητας της οικονομίας, συμβάλλοντας στην οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντικά βιώσιμη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη και ευημερία. Καλύπτει ένα ευρύ φάσμα τεχνολογικών, οικονομικών και κοινωνικών καινοτομιών που προκύπτουν από την ψηφιοποίηση, παρουσιάζοντας τεράστιες δυνατότητες ανάπτυξης. Η κρίση της πανδημίας ανέδειξε την επιτακτική ανάγκη άμεσης υλοποίησης του ψηφιακού μετασχηματισμού προς όφελος τόσο του δημόσιου τομέα όσο και των επιχειρήσεων και των πολιτών. Την ανάγκη ενίσχυσης της υιοθέτησης νέων ψηφιακών τεχνολογιών και ανάπτυξης των ψηφιακών δεξιοτήτων στην Κύπρο επισημαίνουν τόσο η Μακροπρόθεσμη Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη της Κυπριακής Οικονομίας, όσο και 2^η Έκθεση Ανταγωνιστικότητας. Παράλληλα, ο ψηφιακός μετασχηματισμός αποτελεί μια από τις βασικότερες προτεραιότητες της ΕΕ ως πυλώνας ανάπτυξης και ενίσχυσης της ανθεκτικότητας των χωρών της ΕΕ.

Αναγνωρίζοντας την καταλυτική συνεισφορά του τομέα στην ανάκαμψη από την υγειονομική κρίση και στην ενίσχυση των προοπτικών ανάπτυξης της οικονομίας, η κυβέρνηση έχει προσδώσει ιδιαίτερη σημασία στον ψηφιακό μετασχηματισμό της Κύπρου, στην ενίσχυση της έρευνας και καινοτομίας στο πλαίσιο του προωθούμενου νέου αναπτυξιακού μοντέλου για μια δυναμική και ανταγωνιστική οικονομία, βασισμένη στη γνώση και στις ψηφιακές και καινοτόμες τεχνολογίες. Στο πλαίσιο αυτό, μέσα από το Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και τα Ταμεία της Πολιτικής Συνοχής, προωθούνται σχετικές παρεμβάσεις που αγγίζουν τον ευρύτερο κοινωνικό και οικονομικό ιστό της χώρας και που αναμένεται να συμβάλουν καθοριστικά τόσο στην ενίσχυση της αποδοτικότητας και της παραγωγικότητας της δημόσιας υπηρεσίας, όσο και στην ενδυνάμωση και διευκόλυνση του επιχειρείν, στην τόνωση της απασχόλησης, καθώς και ευρύτερα στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών.

Επιβεβαιώνοντας τον προσανατολισμό της κυβέρνησης προς την ψηφιακή μετάβαση, έχει πρόσφατα ολοκληρωθεί η νέα Εθνική Ψηφιακή Στρατηγική, η υλοποίηση της οποίας θα επιταχυνθεί μέσω και της υλοποίησης του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, από τον συνολικό προϋπολογισμό του οποίου αναμένεται να διοχετευθεί σε δαπάνες που σχετίζονται άμεσα με τον ψηφιακό μετασχηματισμό ποσοστό που αγγίζει το 23%.

Εξαιρετικά σημαντική κρίνεται η επίσπευση της υλοποίησης της στρατηγικής για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση, με την άμεση μετατροπή όσο το δυνατό μεγαλύτερου αριθμού διαδικασιών του δημοσίου σε ηλεκτρονικές, είτε αυτές αφορούν σε θέματα αδειοδότησης, υποβολής αιτήσεων, αιτημάτων και άλλης μορφής εξυπηρέτηση από δημόσια διοίκηση, είτε σε θέματα καταβολής πληρωμών από και προς το κράτος. Για τον σκοπό αυτό σημαντική η ολοκλήρωση της ψηφιοποίησης των υπηρεσιών, με στόχο τη διευκόλυνση των συναλλαγών των πολιτών και των επιχειρήσεων με το κράτος. Ιδιαίτερης σημασίας κρίνεται η υλοποίηση μιας σειράς μεγάλης εμβέλειας στρατηγικών έργων ηλεκτρονικής διακυβέρνησης σε τομείς προτεραιότητας όπως είναι η υγεία, η δικαιοσύνη και η παιδεία, καθώς και η αναθεώρηση της αρχιτεκτονικής των πληροφοριακών υποδομών της κυβέρνησης.

Σημαντική επίσης είναι η περαιτέρω βελτίωση των ευρυζωνικών υποδομών της χώρας, αξιοποιώντας ενσύρματες και ασύρματες τεχνολογίες αιχμής όπως Fiber to the Home (FTTH) και κινητής τηλεφωνίας 5G, με στόχο την επέκταση της κάλυψης δικτύων υπερύψηλων ταχυτήτων σε απομακρυσμένες/λευκές περιοχές. Οι τεχνολογίες αιχμής όπως Blockchain και Τεχνητής Νοημοσύνης αποτελούν επίσης προτεραιότητα, όπου η αξιοποίησή τους τόσο από το δημόσιο όσο και από τον ιδιωτικό τομέα θα βελτιώσουν τον ψηφιακό μετασχηματισμό της χώρας.

Για να μπορέσει η κοινωνία μας να επωφεληθεί από τον ψηφιακό μετασχηματισμό, απαιτείται επίσης η βελτίωση των ψηφιακών δεξιοτήτων της κοινωνίας μας. Για το σκοπό αυτό, αναγκαία θεωρείται η εφαρμογή του Σχεδίου Δράσης 2021-2025, το οποίο περιλαμβάνει εκπαιδευτικά προγράμματα για επαγγελματίες στον χώρο των ΤΠΕ, επαγγελματίες σε άλλους τομείς της οικονομίας, καθώς και του ευρύτερου πληθυσμού σε όλα τα επίπεδα καθώς και η υλοποίηση των σχετικών μέτρων του ΣΑΑ.

Τέλος, αναγκαία καθίσταται η δημιουργία έξυπνων πόλεων σε όλη την κυπριακή επικράτεια, καθώς και η υλοποίηση μέτρων για την προώθηση της καινοτόμου επιχειρηματικότητας και τη στήριξη της ψηφιακής μετάβασης των ΜμΕ.

Πράσινη Μετάβαση – Ενέργεια και Κλίμα

Η πράσινη μετάβαση αποτελεί μια από τις θεμελιώδεις προτεραιότητες της στρατηγικής κατεύθυνσης της ΕΕ. Βασική προϋπόθεση για την έγκριση των εθνικών Σχεδίων Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΣΑΑ), αποτέλεσε η συμβολή τους στη μετάβαση σε μια πράσινη οικονομία. Το ποσοστό των δαπανών του ΣΑΑ σε επενδυτικά έργα και μεταρρυθμίσεις με άμεση συμβολή στην

επίτευξη των κλιματικών στόχων, ανήλθε στο 41% των συνολικών δαπανών του Σχεδίου. Παράλληλα, η πράσινη μετάβαση αποτέλεσε βασική παράμετρο στην αξιοποίηση των Ταμείων της Πολιτικής Συνοχής, με κατανομή 45% των πόρων της. Πέραν της άμεσης συμβολής της στην αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και στην επίτευξη των στόχων για κλιματική ουδετερότητα στη βάση των κατευθύνσεων της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, η προώθηση της πράσινης ανάπτυξης, αναμένεται να συμβάλει στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και επιχειρηματικών ευκαιριών. Η διαμόρφωση της Μακροπρόθεσμης Στρατηγικής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη της Κυπριακής Οικονομίας, θέτει με τη σειρά της την πράσινη οικονομία ως βασικό άξονα για την ανάπτυξη της οικονομίας.

Μέσα από τις προαναφερθείσες στρατηγικές προκύπτει η ανάγκη προώθησης επενδύσεων σε πράσινες τεχνολογίες και προϊόντα, ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ) και εν γένει, της μείωσης των εκπομπών αερίου του θερμοκηπίου σε όλους τους τομείς. Προκύπτει παράλληλα η ανάγκη προώθησης της έξυπνης και βιώσιμης κινητικότητας, καθώς και επενδύσεων στους τομείς της διαχείρισης αποβλήτων και της προώθησης της κυκλικής οικονομίας. Στο πλαίσιο αυτό, θα πρέπει να επιδιωχθεί η υλοποίηση του εθνικού στρατηγικού σχεδιασμού. Ο εθνικός στρατηγικός σχεδιασμός για τη μετάβαση σε μια πράσινη οικονομία, καταγράφεται μέσα από το Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) 2021-2030, μέσα από την οποία προωθούνται μεταξύ άλλων σημαντικές πολιτικές, μεταρρυθμίσεις και επενδύσεις στους τομείς της ενέργειας, των μεταφορών και της διαχείρισης αποβλήτων. Αντίστοιχα, σε πιο μακροπρόθεσμο ορίζοντα, σημαντική παραμένει και η υλοποίηση της Εθνικής Στρατηγικής για την προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή, αναπτύσσοντας τις κατάλληλες πολιτικές στους τομείς της γεωργίας, του τουρισμού, της ενέργειας, των υποδομών, των υδάτων, της βιοποικιλότητας, των δασών, της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας, της δημόσιας υγείας, των εδαφών και των παράκτιων ζωνών.

(α) Ενέργεια

Στον τομέα της ενέργειας, η ενίσχυση της ενεργειακής αποδοτικότητας και της περαιτέρω διείσδυσης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (ΑΠΕ), ιδιαίτερα της ηλιακής ενέργειας, αποτελούν βασικές βραχυπρόθεσμες προτεραιότητες στο πλαίσιο της υλοποίησης των μέτρων του ΕΣΕΚ, οι οποίες αναμένεται να έχουν θετικές επιπτώσεις τόσο στους κλιματικούς στόχους, όσο και στην ανταγωνιστικότητα της οικονομίας, ένεκα της συνεπαγόμενης μείωσης της δαπάνης για τα εισαγόμενα πετρελαιοειδή. Η εντατικοποίηση και ενίσχυση των μέτρων στήριξης για ενεργειακές αναβαθμίσεις τόσο στον δημόσιο τομέα και τις τοπικές αρχές, όσο και στις επιχειρήσεις και στα νοικοκυριά, σε συνδυασμό με το άνοιγμα της αγοράς ηλεκτρισμού στον ανταγωνισμό, αναμένεται ότι θα επιφέρουν εξοικονομήσεις στο κόστος ενέργειας για τους πολίτες και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η εξασφάλιση πρόσβασης από το σύνολο του πληθυσμού σε προσιτή, αξιόπιστη, βιώσιμη και φιλική προς το περιβάλλον ενέργεια. Για τον σκοπό αυτό και την περαιτέρω διείσδυση των ΑΠΕ στο ενεργειακό μίγμα της χώρας, καθίσταται αναγκαία η προώθηση των απαιτούμενων μεταρρυθμίσεων και των αναγκαίων επενδύσεων, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης και εφαρμογής νέων τεχνολογιών και συστημάτων αποθήκευσης της ενέργειας από ΑΠΕ.

Η ανάπτυξη και αξιοποίηση των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη της Κύπρου, καθώς και η δημιουργία υποδομών εισαγωγής, αποθήκευσης και επαναεροποίησης υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) και η ανάπτυξη του εσωτερικού δικτύου μεταφοράς φυσικού αερίου, αποκτούν αυξημένη βαρύτητα ως στόχοι ενόψει των επιπτώσεων του πολέμου της Ουκρανίας που κατέδειξε την ανάγκη για ενεργειακή ασφάλεια και διαφοροποίηση των πηγών ενέργειας.

Πρόσθετα, η άρση της ενεργειακής απομόνωσης της Κύπρου με τη δημιουργία υποδομών για τη διασύνδεση της με τα διευρωπαϊκά δίκτυα ηλεκτρισμού και φυσικού αερίου παρέχει δυνατότητες διασυνοριακού εμπορίου, μείωσης στο κόστος παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος και περαιτέρω

αύξηση της ηλεκτροπαραγωγής μέσω ΑΠΕ. Σημαντική στο πλαίσιο αυτό, είναι η υλοποίηση του έργου ηλεκτρικής διασύνδεσης των συστημάτων Ισραήλ, Κύπρου και Ελλάδας (Κρήτης) «EuroAsia Interconnector».

(β) Βιώσιμες Μεταφορές

Όπως έχει αναφερθεί προηγουμένως, αυξανόμενης προτεραιότητας πλέον για την προώθηση της πράσινης ανάπτυξης και κλιματικής ουδετερότητας, είναι και η ταχεία υλοποίηση της μετάβασης στη βιώσιμη και έξυπνη κινητικότητα. Σημαντική για το σκοπό θεωρείται η επίτευξη των μέτρων τα οποία εμπίπτουν στα Σχέδια Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας, περιλαμβανομένων των υποδομών και της εφαρμογής έξυπνων συστημάτων στα μέσα μαζικής μεταφοράς, ώστε να διευκολύνεται η διακίνηση τόσο των πεζών, όσο και των ποδηλατιστών.

Αναγκαία θεωρείται και η υλοποίηση των προωθούμενων επενδύσεων και μεταρρυθμίσεων, κυρίως μέσω του ΣΑΑ, για τη δημιουργία της αναγκαίας υποδομής φόρτισης ηλεκτρικών οχημάτων και εν γένει, την προώθηση της ηλεκτροκίνησης.

(γ) Διαχείριση Αποβλήτων

Λαμβάνοντας υπόψη τα υψηλά ποσοστά παραγωγής αποβλήτων από τα κυπριακά νοικοκυριά, βασική προτεραιότητα αποτελεί και ο εξορθολογισμός της διαχείρισης των αποβλήτων, στη βάση της υφιστάμενης Στρατηγικής Διαχείρισης των Δημοτικών Αποβλήτων 2015-2021. Στόχος των προωθούμενων μέτρων θα πρέπει να είναι η μείωση/εξάλειψη των αρνητικών επιπτώσεων της παραγωγής και της διαχείρισης των αποβλήτων, η προώθηση της επαναχρησιμοποίησης, ανακύκλωσης και ανάκτησης και γενικά της περιβαλλοντικά ορθής διαχείρισης των αποβλήτων. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η ανάγκη εφαρμογής του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Ενίσχυση της Κυκλικής Οικονομίας 2021-2027, το οποίο περιλαμβάνει μέτρα πολιτικής και συγκεκριμένες δράσεις για την ανάδειξη, προώθηση και ανάπτυξη της κυκλικής οικονομίας στην Κύπρο.

(δ) Διαχείριση Υδάτινων Πόρων

Τα νέα δεδομένα που προκύπτουν ένεκα της κλιματικής αλλαγής και της επίπτωσής της στην αναπτυξιακή πορεία της ευρύτερης περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου, καθιστούν αναγκαία την αντιμετώπιση της λειψυδρίας και την ορθολογική διαχείριση των υδάτινων πόρων. Ειδικότερα, η συνεχής μείωση των ποσοτήτων βροχής σε συνδυασμό με τις αυξημένες ανάγκες σε νερό, καθιστούν επιτακτική την καλύτερη διαχείριση των υδάτινων πόρων με μείωση της σπατάλης, συγκράτηση της ζήτησης και αύξηση των διαθέσιμων ποσοτήτων νερού.

Διεύρυνση παραγωγικής βάσης, ενίσχυση συγκριτικών πλεονεκτημάτων οικονομίας

Βασική συνιστώσα στην αναπτυξιακή πορεία της οικονομίας θα αποτελέσει η στήριξη των τομέων εκείνων στους οποίους η Κύπρος παρουσιάζει συγκριτικά πλεονεκτήματα, ή μπορεί δυναμικά να αναπτύξει νέα. Οι τομείς αυτοί έχουν χαρτογραφηθεί μέσα από την Μακροπρόθεσμη Στρατηγική για την Ανάπτυξη της Κυπριακής Οικονομίας και θα πρέπει να αποτελέσουν τους κύριους μοχλούς ανάπτυξης. Ως εκ τούτου, τόσο η υλοποίηση δημόσιων επενδύσεων, όσο και η κινητοποίηση ιδιωτικών επενδύσεων μέσω της παροχής κινήτρων και άλλων μορφών στήριξης προς τον ιδιωτικό τομέα, θα πρέπει να προσανατολίζεται πλέον στις νέες κατευθύνσεις που θέτει η μακροχρόνια στρατηγική για την ανάπτυξη της κυπριακής οικονομίας, λαμβάνοντας υπόψη και τις δημοσιονομικές συνθήκες και τις τρέχουσες τομεακές εξελίξεις. Σημαντικές για τον σκοπό αυτό, αποτελούν οι επενδύσεις και οι μεταρρυθμίσεις, οι οποίες στοχεύουν στη διεύρυνση της παραγωγικής βάσης, μέσω της ενίσχυσης του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα της οικονομίας, αλλά και η

περαιτέρω στήριξη για διατήρηση και ενίσχυση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων στους τομείς των υπηρεσιών.

Στο πλαίσιο αυτό και στη βάση των συστάσεων της Μακροπρόθεσμης Στρατηγικής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη της Κυπριακής Οικονομίας, σημαντικό μέρος των οποίων έχει ενσωματωθεί στο Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, πέραν των τομέων του τουρισμού και των επαγγελματικών υπηρεσιών που δημιουργούν μεγάλο ποσοστό του ΑΕΠ σήμερα, οι τομείς των Υπηρεσιών Πληροφορικής και Τεχνολογίας, η τριτοβάθμια εκπαίδευση, η αγρο-τεχνολογία και η ελαφρά βιομηχανία ειδικότερα οι τομείς των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας με έμφαση στην ηλιακή ενέργεια, μπορούν να αποτελέσουν τους μελλοντικούς μοχλούς ανάπτυξης, βάσει των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της κυπριακής οικονομίας. Ως εκ τούτου, ιδιαίτερη σημασία θα πρέπει να δοθεί στις ακόλουθες πολιτικές:

(α) Πρωτογενής Τομέας

Σημαντικό αναπτυξιακό πυλώνα για τη διαφοροποίηση της οικονομίας και την ενίσχυση της ανθεκτικότητάς της, αποτελεί η **ανάπτυξη ενός ανταγωνιστικού γεωργικού τομέα**, κυρίως μέσω της αξιοποίησης της αγρο-τεχνολογίας και της προώθησης και ενθάρρυνσης της συνεργασίας μεταξύ της επιχειρηματικής κοινότητας του τομέα με στόχο την ενίσχυση των συνεργειών, αλλά και με τα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και άλλων ερευνητικών κέντρων, στοχεύοντας στην πρακτική εφαρμογή των αποτελεσμάτων της έρευνας και στην επίτευξη αριστείας στον τομέα. Παράλληλα, η ενίσχυση και ποιοτική ανάπτυξη της αγροτικής οικονομίας, της υδατοκαλλιέργειας και της βιοκαλλιέργειας, μέσα από την παροχή κινήτρων για εκπαίδευση στον τομέα, τη διασφάλιση των αναγκών υποδομών και την αξιοποίηση της τεχνολογίας και των διαθέσιμων για τον σκοπό αυτό εθνικών και ευρωπαϊκών προγραμμάτων και άλλων μέτρων στήριξης, απέκτησε αυξημένη βαρύτητα, δεδομένων των προκλήσεων αλλά και της αναγκαιότητας που δημιούργησε η υγειονομική κρίση. Έμφαση θα πρέπει να αποδοθεί στην αξιοποίηση της τεχνολογίας με στόχο την ενίσχυση της διαφάνειας και της πρόσβασης των καταναλωτών απευθείας στον παραγωγό. Σημαντική είναι η κατοχύρωση της προέλευσης για σειρά προϊόντων, η βελτίωση της σήμανσης των γεωργικών προϊόντων μέσα από την αναδιοργάνωση των διαδικασιών τυποποίησης και εμπορίας και η ενθάρρυνση επενδύσεων σε νέες τεχνολογίες και μεγαλύτερης κλίμακας παραγωγή, με στόχο τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και της καινοτομίας και την προώθηση της αειφόρου παραγωγής τροφίμων.

(β) Δευτερογενής Τομέας

Προτεραιότητα θα πρέπει να δοθεί πλέον και στη στήριξη του δευτερογενούς τομέα, και συγκεκριμένα στην **ανάπτυξη ενός ανταγωνιστικού κλάδου ελαφριάς παραγωγής**, με επικέντρωση σε τομείς πράσινης τεχνολογίας (π.χ. ΑΠΕ/ηλιακής ενέργειας), γεωργικής τεχνολογίας (π.χ. βιομηχανία τροφίμων και άλλων προϊόντων γεωργικής προέλευσης) κ.α. Σημαντική παραμένει και η στήριξη για μετάβαση της κυπριακής βιομηχανίας σε μία πράσινη οικονομία, μέσα από την προώθηση της **κυκλικής οικονομίας και την υλοποίηση του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Κυκλική Οικονομία που εγκρίθηκε από το Υ.Σ. του Ιουνίου 2021**. Στο πλαίσιο αυτό καθίσταται αναγκαία η υλοποίηση της **Νέας Βιομηχανικής Πολιτικής**, με στόχο την ανάπτυξη μιας ευέλικτης, έξυπνης και τεχνολογικά ανεπτυγμένης βιώσιμης και ανταγωνιστικής κυπριακής βιομηχανίας, με ενισχυμένη συμμετοχή στο ΑΕΠ και με κύρια αποστολή την ανάπτυξη μοναδικών και καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας. Παράλληλα, θα πρέπει να ενισχυθεί η αναβάθμιση των ικανοτήτων των εργαζομένων και η προώθηση της καινοτομίας.

(γ) Τριτογενής Τομέας

Μέσα στο γενικότερο στόχο αναδιάρθρωσης της οικονομίας, σημαντική είναι η διαφοροποίηση και διεύρυνση του τουριστικού τομέα, η παροχή ενός βελτιωμένου ποιοτικά και ανταγωνιστικότερου

τουριστικού προϊόντος και η προώθηση της κυκλικής οικονομίας στα ξενοδοχειακά καταλύματα. Καθοριστικές για τον τομέα είναι οι εξελίξεις που αφορούν στον τομέα των αερομεταφορών και της συνδεσιμότητας. Στο πλαίσιο αυτό, η υλοποίηση της Εθνικής Στρατηγικής Τουρισμού 2030, παραμένει μεσοπρόθεσμος/ μακροπρόθεσμος στόχος, με επικέντρωση στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της βιώσιμης ανάπτυξης του τουριστικού προϊόντος της Κύπρου, την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και την αύξηση της προστιθέμενης αξίας του τομέα. Η υλοποίηση της νέας στρατηγικής θα διασφαλίσει την καθιέρωση της Κύπρου ως ενός ολόχρονου, ποιοτικού, ψηφιακά έξυπνου, περιβαλλοντικά φιλικού και κοινωνικά ωφέλιμου τουριστικού προορισμού. Μεταξύ άλλων, θα διασφαλιστεί η αναβάθμιση και ο εμπλουτισμός του τουριστικού προϊόντος με έμφαση στην τοπική/αγροτική διάσταση, στην πολιτιστική κληρονομιά, στο φυσικό περιβάλλον και στη δημιουργία νέων τύπων αναπτύξεων, με παράλληλη έμφαση στην προώθηση του τουρισμού υγείας και ευεξίας καθώς και της κυκλικής οικονομίας.

Η ενίσχυση του τομέα της ναυτιλίας παραμένει ιδιαίτερα σημαντική στο πλαίσιο της γαλάζιας και αειφόρου ανάπτυξης, αλλά και των επιδιώξεων για ανάδειξη της Κύπρου σε εμπορικό κέντρο της Ευρώπης. Έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην περαιτέρω βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα, καθώς και της θαλάσσιας ασφάλειας, της περαιτέρω ανάπτυξης του κυπριακού νηολογίου και του ναυτιλιακού συμπλέγματος της Κύπρου, αλλά και στην υλοποίηση της στρατηγικής προβολής που αναμένεται να συμβάλουν στην ενίσχυση της διεθνούς αναγνώρισης της κυπριακής σημαίας. Μεσοπρόθεσμο στόχο αποτελεί και η περαιτέρω προώθηση της διατήρησης και βιώσιμης χρήσης των θαλασσών και των θαλάσσιων πόρων μέσω της υιοθέτησης μέτρων για την καταπολέμηση της θαλάσσιας ρύπανσης και της υλοποίησης των σχετικών νομοθεσιών της ΕΕ και των ΗΕ. Παράλληλα, η ανάγκη ενίσχυσης της συνδεσιμότητας της Κύπρου, έχει αναδειχθεί μέσα από τις επιπτώσεις της πανδημίας, ως αναγκαία προϋπόθεση για την ανάπτυξη της οικονομίας. Προς την κατεύθυνση αυτή, κρίνεται αναγκαία η υλοποίηση της Μακροχρόνιας Εθνικής Στρατηγικής για την Κυπριακή Ναυτιλία - "SEA Change 2030", η οποία επικεντρώνεται στη διασφάλιση της αειφορίας, της εξωστρέφειας και της προσαρμοστικότητας της κυπριακής ναυτιλίας.

Παράλληλα, όπως αναδεικνύεται και μέσα από το νέο αναπτυξιακό μοντέλο για την κυπριακή οικονομία, η Κύπρος θα πρέπει να ενισχύσει περαιτέρω το συγκριτικό της πλεονέκτημα στον τομέα των υπηρεσιών, δίνοντας έμφαση στους τομείς υψηλής τεχνολογίας, μέσω της προσέλκυσης διεθνών εταιρειών για μεταφορά των δραστηριοτήτων τους στην Κύπρο. Ο τομέας των επαγγελματικών υπηρεσιών, ο οποίος αποφέρει σημαντικό μέρος των εξαγωγών της Κύπρου, θα πρέπει να προωθηθεί περαιτέρω, με στόχο τον περαιτέρω εκσυγχρονισμό, την ανάπτυξη και την επέκτασή του σε νέους τομείς και αγορές. Η διεύρυνση της παραγωγικής βάσης υπηρεσιών θα πρέπει να περιλάβει και την ανάπτυξη και εξαγωγή τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών και την ενθάρρυνση της ανάπτυξης του τομέα της χρηματοοικονομικής τεχνολογίας (Fintech). Υποβοηθητική θα είναι και η αξιοποίηση του νέου θεσμικού πλαισίου για τη διαχείριση των επενδυτικών ταμείων, η διασφάλιση των υφιστάμενων και η διεύρυνση της βάσης των συμφωνιών στον τομέα της αποφυγής διπλής φορολογίας, η προώθηση της Κύπρου ως διεθνούς επιχειρηματικού κέντρου και η βελτίωση και ο εκσυγχρονισμός του νομικού, θεσμικού και φορολογικού πλαισίου.

Στρατηγικό στόχο θα πρέπει να αποτελέσει πλέον και η ανάπτυξη και ανάδειξη της Κύπρου ως διεθνούς προορισμού τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αξιοποιώντας τις συγκριτικά υψηλές επιδόσεις των ακαδημαϊκών ιδρυμάτων της χώρας μας. Σημαντική για τον σκοπό αυτό, καθίσταται και η περαιτέρω ενδυνάμωση, αναβάθμιση και διεθνοποίηση των φορέων και υπηρεσιών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, τόσο των ιδιωτικών, όσο και των δημόσιων πανεπιστημίων. Η υπογραφή συμφωνιών αμοιβαίας αναγνώρισης τίτλων σπουδών και διακρατικών συμφωνιών στον τομέα της παιδείας, καθώς και η διευκόλυνση των δημόσιων πανεπιστημίων για προσέλκυση φοιτητών από το εξωτερικό, μέσα από την ανάπτυξη των υποδομών και των προγραμμάτων σπουδών τους, θα συμβάλουν προς την κατεύθυνση αυτή. Προτεραιότητα συνεχίζει να αποτελεί η προσέλκυση, μέσω διαφόρων κινήτρων και διευκολύνσεων, αξιόλογων ξένων πανεπιστημίων για δημιουργία παραρτημάτων στην Κύπρο.

Τέλος, προτεραιότητα αποτελεί και η υλοποίηση οριζόντιων μέτρων για υποβοήθηση της ανάπτυξης όλων των τομέων της οικονομίας, όπως είναι για παράδειγμα η ενίσχυση της πρόσβασης στη χρηματοδότηση, η διασφάλιση της αεροπορικής συνδεσιμότητας και η προώθηση των εξαγωγών, περιλαμβανομένων της βελτίωσης της εξωστρέφειας και εξαγωγικής ικανότητας των επιχειρήσεων, της διεύρυνσης τους σε νέες ξένες αγορές, της αποτελεσματικής αξιοποίησης των εμπορικών κέντρων στο εξωτερικό και της ανάπτυξης της οικονομικής διπλωματίας.

Έρευνα, Καινοτομία και Επιχειρηματικότητα

Η ενίσχυση της **Έρευνας και Καινοτομίας (Ε&Κ)** μπορεί να διαδραματίσει ουσιαστικό ρόλο στη διεύρυνση της παραγωγικής δυναμικότητας της χώρας κυρίως μέσα από την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ επιχειρηματικής, ακαδημαϊκής και ερευνητικής κοινότητας, η οποία θα συμβάλει στην εμπορική αξιοποίηση της επιστημονικής τεχνογνωσίας και των ερευνητικών αποτελεσμάτων. Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο τομέας της Ε&Κ υστερεί στην Κύπρο, σημαντικές προσπάθειες θα πρέπει να καταβληθούν για την αύξηση των δαπανών στην Ε&Α και τον καθορισμό φιλόδοξων στόχων για το μέλλον. Η αύξηση της συμβολής του ιδιωτικού τομέα στην Ε&Κ είναι επίσης μεγάλης σημασίας. Νέες πολιτικές που προωθούνται από την Κυβέρνηση όπως η ανάπτυξη ολοκληρωμένης Εθνικής Στρατηγικής για την υποστήριξη του οικοσυστήματος της Ε&Κ και την ενίσχυση των δεσμών μεταξύ χάραξης πολιτικής και εφαρμογής, το εθνικό Πρόγραμμα Πλαίσιο Ε&Κ, σχέδια χρηματοδότησης για την υποστήριξη των οργανισμών που εκτελούν δραστηριότητες Ε&Κ σχετικά με τις διπλές τεχνολογίες, η δημιουργία εθνικού Γραφείου Μεταφοράς Γνώσης, η διαμόρφωση οικονομικών και μη οικονομικών κινήτρων για την προσέλκυση επενδύσεων από τον ιδιωτικό τομέα και επιχειρήσεων καινοτομίας και υψηλής τεχνολογίας από το εξωτερικό, καθώς και η εισαγωγή νέων πολιτικών που θα ενθαρρύνουν την αξιοποίηση των εθνικών ερευνητικών υποδομών από την επιχειρηματική και ερευνητική κοινότητα αναμένεται να δώσουν ώθηση στον τομέα. Σημαντική είναι και η αποτελεσματική αξιοποίηση των κέντρων αριστείας και άλλων ερευνητικών υποδομών, οι οποίες αναπτύσσονται με την αξιοποίηση πόρων από ευρωπαϊκά προγράμματα. Ενέργειες θα πρέπει να προωθηθούν και για τη μείωση του φαινομένου «μετανάστευσης μυαλών» (brain drain) που παρατηρείται σε μεγάλο βαθμό τα τελευταία χρόνια.

Η προώθηση και ενίσχυση της **επιχειρηματικότητας** και η βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος με στόχο την αύξηση της παραγωγικότητας, της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των κυπριακών επιχειρήσεων αποτελεί σημαντική προτεραιότητα. Την ανάγκη ενίσχυσης της δυναμικής ανάπτυξης των κυπριακών επιχειρήσεων αλλά και των μεταξύ τους συμπράξεων και αλληλεπίδρασης, αναδεικνύει και η 2^η Έκθεση Ανταγωνιστικότητας της κυπριακής οικονομίας. Σημαντική για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος είναι η αναθεώρηση του Περί Εταιρειών Νόμου που θα προσφέρει πιο σαφές περιεχόμενο του νόμου και θα βοηθήσει στην πρακτική εφαρμογή του. Η στήριξη της τεχνολογικής αναβάθμισης των επιχειρήσεων, η ενίσχυση των ψηφιακών δεξιοτήτων των εργαζομένων, και η προώθηση του ηλεκτρονικού εμπορίου έχουν αναδειχθεί ως βασικές ανάγκες. Προγράμματα που στοχεύουν στην ανάπτυξη των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων μέσω εξατομικευμένων συμβουλευτικών υπηρεσιών θα βοηθήσουν σημαντικά στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και στην αύξηση της παραγωγικότητας. Σημαντική είναι και η προώθηση και στήριξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, η οποία μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο τόσο στο μετριασμό των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων της κρίσης, όσο και στην πράσινη μετάβαση.

Η βελτίωση της **πρόσβασης των επιχειρήσεων στη χρηματοδότηση** και ιδιαίτερα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, καινοτόμων και νεοφυών, αποτελεί μια από τις σημαντικές βραχυπρόθεσμες προτεραιότητες. Έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην ανάπτυξη και διάθεση εναλλακτικών μορφών χρηματοδότησης, περιλαμβανομένης και της επιδότησης νέων επιχειρηματικών δανείων. Σημαντική είναι και η απόφαση για τη δημιουργία του Ταμείου Χρηματοδότησης Μετοχικού Κεφαλαίου (Equity

Fund). Καθοριστικής σημασίας θεωρείται επίσης η δημιουργία ενός Εθνικού Αναπτυξιακού Οργανισμού (National Promotional Agency) για τη στήριξη των επιχειρήσεων με ένα συντονισμένο τρόπο που θα παρέχει χρηματοοικονομικά μέσα όπως δάνεια, εγγυήσεις και χρηματοδότηση ιδίων κεφαλαίων. Το επίπεδο χρηματοοικονομικού αλφαριθμητισμού στην Κύπρο είναι χαμηλό σε σχέση με την ΕΕ. Οι προσπάθειες για ενίσχυση της χρηματοοικονομικής γνώσης θα πρέπει να εντατικοποιηθούν αφού ο χρηματοοικονομικός αναλφαριθμητισμός είναι ένα υπαρκτό πρόβλημα στην Κύπρο. Πρόσθετα, θα πρέπει να ενισχυθούν περαιτέρω οι ενέργειες για την αύξηση της συμμετοχής των κυπριακών φορέων στα ανταγωνιστικά χρηματοδοτικά προγράμματα της ΕΕ.

Πολιτική για την κοινωνία:

Ενίσχυση της ανθεκτικότητας και μεταρρύθμιση του τομέα της υγείας

Η ενίσχυση της ανθεκτικότητας και ικανότητας του εθνικού συστήματος υγείας να διασφαλίζει ποιοτικές και οικονομικά προσιτές υπηρεσίες, είναι μία από τις σημαντικότερες προτεραιότητες που τίθενται. Η πανδημία ανέδειξε επίσης την ανάγκη συντονισμένης δράσης για την έγκαιρη και αποτελεσματική αντιμετώπιση μελλοντικών υγειονομικών κρίσεων. Έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην καλύτερη διαχείριση των οικονομικών πόρων, στην ανάπτυξη της οργανωτικής δομής των υπηρεσιών υγείας, στη διασφάλιση επαρκούς ανθρώπινου δυναμικού, προμηθειών και ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού, καθώς και στην εισαγωγή ποιοτικών κριτηρίων απόδοσης στο σύστημα αμοιβής για τις προσφερόμενες υπηρεσίες προς τους πολίτες.

Η ψηφιοποίηση των υπηρεσιών υγείας θα αποφέρει σημαντικά οφέλη στους ασθενείς αλλά και στις μονάδες υγείας μέσω της βελτίωσης της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας, καθώς και αύξηση της παραγωγικότητας και μείωση του κόστους λειτουργίας τους.

Μέσα από την πλήρη εφαρμογή του ΓΕΣΥ και την καλύτερη πορεία σε σχέση με την αυτονόμηση των δημόσιων νοσηλευτηρίων, επιδιώκεται η αποτελεσματική κάλυψη όλου του πληθυσμού με την παροχή περισσότερων υπηρεσιών υγείας, ποιοτική ιατροφαρμακευτική περίθαλψη και βελτίωση της παρεχόμενης φροντίδας υγείας.

Εφαρμογή ενός σύγχρονου κράτους πρόνοιας

Η υφιστάμενη επιδοματική πολιτική, με την εισαγωγή το 2014 του θεσμού του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος (ΕΕΕ), στοχεύει στη διασφάλιση εκ μέρους του κράτους ενός ελάχιστου επιπέδου αξιοπρεπούς διαβίωσης σε όλους τους πολίτες. Παράλληλα, στοχεύει στη λήψη μέτρων για την ενεργοποίηση, ένταξη ή επανένταξη των πολιτών στην αγορά εργασίας. Η λήψη έκτακτων μέτρων από την κυβέρνηση για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας, μέσω της επιδότησης μισθών και εισαγωγής ειδικών ευέλικτων ρυθμίσεων εργασίας, αντικατόπτρισε την ύψιστη προτεραιότητα που αποδόθηκε στη διασφάλιση ενός ελάχιστου εισοδήματος στους εργαζομένους. Ο τερματισμός της φτώχειας σε όλες τις μορφές και για όλους, καθώς και η διασφάλιση της ευημερίας σε όλες τις ηλικίες αποτελεί προτεραιότητα για το κράτος. Το Σχέδιο οικονομικής στήριξης που απευθύνεται σε νοικοκυριά συνταξιούχων των οποίων το συνολικό ετήσιο εισόδημα είναι κάτω από το όριο της φτώχειας, καθώς και τα επιδόματα τέκνου και μονογονεϊκών νοικοκυριών, στοχεύουν κατευθείαν στην αντιμετώπιση της φτώχειας. Η βελτίωση των Κοινωνικών Υπηρεσιών μέσω των αναγκαίων μεταρρυθμίσεων, η αναθεώρηση της νομοθεσίας περί κοινωνικής ασφάλισης, η ενίσχυση των υπηρεσιών μακροχρόνιας φροντίδας για άτομα με αναπηρίες και ηλικιωμένους, η κοινωνική ενσωμάτωση ατόμων με αναπηρίες, η δημιουργία υποδομών για τη φροντίδα παιδιών, η κοινωνική ένταξη μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, η παροχή υλικής συνδρομής για βρέφη και μαθητές, αλλά και η βελτίωση της διαθεσιμότητας και της προσιτής εκπαίδευσης και φροντίδας κατά την πρώιμη παιδική ηλικία, αποτελούν και θα συνεχίσουν να αποτελούν κύριες προτεραιότητες

της κοινωνικής πολιτικής του κράτους. Η υλοποίηση της πολιτικής για τον Κατώτατο Μισθό θα αποτελέσει κομβικό σημείο όσον αφορά τη διασφάλιση αξιοπρεπούς διαβίωσης και παράλληλα κίνητρο για τη συμμετοχή των πολιτών στην αγορά εργασίας.

Πρώθηση της ισότητας, κατάργηση όλων των μορφών διακρίσεων και καταπολέμηση όλων των μορφών βίας

Η παροχή ίσων ευκαιριών σε όλους αποτελεί υψηλή προτεραιότητα για την κυβέρνηση, η οποία πρέπει να εστιάσει στην εξάλειψη των νομοθετικών διακρίσεων σε όλους τους τομείς του δικαίου και στην εμπέδωση της αρχής των ίσων ευκαιριών και της μη διάκρισης στην πράξη. Έμφαση πρέπει να δοθεί στην αλλαγή νοοτροπίας, στην προώθηση συγκεκριμένων προγραμμάτων που υποστηρίζουν τις ευάλωτες ομάδες, και στην ενσωμάτωση της αρχής ίσων ευκαιριών και της μη διάκρισης σε όλα τα προγράμματα και πολιτικές της κυβέρνησης. Η ισότητα μεταχείρισης και ευκαιριών μεταξύ των φύλων πρέπει να διασφαλίζεται σε όλους τους τομείς, συμπεριλαμβανομένων της συμμετοχής στην αγορά εργασίας, των όρων και προϋποθέσεων απασχόλησης και των ευκαιριών επαγγελματικής εξέλιξης. Μέτρα που προάγουν την επανεκπαίδευση, αναβάθμιση δεξιοτήτων και δια βίου μάθηση, καθώς και δράσεις για τη συμφιλίωση της επαγγελματικής με την οικογενειακή ζωή, περιλαμβανομένων επενδύσεων σε υποδομές που σχετίζονται με τη φροντίδα παιδιών αλλά και τη βελτίωση των υπηρεσιών φροντίδας παιδιών, δημιουργούν τις απαραίτητες συνθήκες για ίσες ευκαιρίες εργασίας. Η προώθηση μέτρων που περιλαμβάνονται στο εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ισότητα μεταξύ Ανδρών και Γυναικών που εγκρίθηκε το 2020 πρέπει να συνεχιστεί. Μεγάλης σημασίας είναι η περαιτέρω προώθηση μέτρων για την προστασία των παιδιών, την καταπολέμηση της βίας και την εμπορία προσώπων. Η ανάγκη ενίσχυσης των μέτρων πάταξης όλων των μορφών διακρίσεων, περιλαμβανομένων των φυλετικών, εξακολουθεί να είναι σημαντικής προτεραιότητας.

Επίτευξη του στόχου για ασφαλείς, βιώσιμες και χωρίς αποκλεισμούς πόλεις

Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως στο πλαίσιο της ανάπτυξης βιώσιμων μεταφορών, για την επίτευξη του στόχου για ασφαλείς, βιώσιμες και χωρίς αποκλεισμούς πόλεις θα προωθηθούν ολοκληρωμένες παρεμβάσεις στα πλαίσια των στρατηγικών βιώσιμης αστικής ανάπτυξης. Σημαντικά, στα πλαίσια αυτά, τα μέτρα για οικιστική ανάπτυξη, αναπλάσεις περιοχών, δημιουργία περιβαλλοντικών γειτονιών αλλά και τοπικών κέντρων καινοτομίας και επιχειρηματικότητας, καθώς και μέτρα για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς. Στο πλαίσιο αυτό, προτεραιότητα θα πρέπει να δοθεί στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση της “έξυπνης πόλης” μέσω της υλοποίησης έξυπνων συστημάτων στάθμευσης, συλλογής αποβλήτων και φωτισμού, οι οποίες εφαρμογές θα συνεισφέρουν στην καλύτερη εξυπηρέτηση του πολίτη. Σημαντικές επίσης οι παρεμβάσεις για κοινωνική ενσωμάτωση ατόμων με μεταναστευτικό βιογραφικό στις βασικές υπηρεσίες, σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, όπως για παράδειγμα αυτές της εκπαίδευσης και της υγειονομικής περίθαλψης.